

1925

1925. január 2.

Megjelent Makszimovics belügyminiszter 1694/1925. számú rendelete, amely hivatalosan is betiltotta a Radics-pártot.

Csuka 1995, 187.

1925. január 3.

Megkezdődött a hajsza a Magyar Párt ellen is. A szabadkai rendőrség letartóztatta dr. Sántha Györgyöt, az Országos Magyar Párt elnökét, dr. Nagy Ödönt, a szabadkai Magyar Párt elnökét, Szántó Róbertet, az Országos Magyar Párt főtítkárát, dr. Strelitzky Dénest, a *Hírlap* főszerkesztőjét, Havas Károlyt, a *Hírlap* felelős szerkesztőjét, Szilágyi Nándort és Hollósi Józsefet, a *Hírlap* kiadóhivatal tisztviselőjét. A *Hírlap* szerkesztőségében és a kiadóhivatalban házkutatást tartottak, a Magyar Párt egész irattárát, köztük a már aláírt ajánlási ívet és a szabadkai választói kerület névjegyzékét – amelyek dr. Strelitzky Dénes őrizetében voltak – lefoglalták. Lefoglalták továbbá a Népkör irattárát, amely ugyancsak Strelitzky Dénesnél volt. [...] A házkutatások során főleg olyan iratokat kerestek, amelyek a Magyar Pártnak az Ébredő Magyarokkal és a betiltott Kommunisták Párttal való kapcsolatait bizonyították volna. Mindenáron azt akarták bebizonyítani, hogy a Magyar Párt is forradalmat készít elő, polgárháborút akar. Őrizetbe vették Pauk János szabadkai iparost is. [...] Igen sok embert, köztük hetven éven felüli, tekintélyes polgárokat, mint Birkáss Gyulát, Reiger Mihályt és a súlyosan beteg Sóváry Zoltán mérnököt egy nap és egy éjjel tartották őrizetben. [...] A *Hírlapot* ezekben a napokban Csuka János jegyezte. (Felsorolt hivatkozások: *Bácsmegyei Napló*, 1925. január 6.; *Napló*, 1925. január 8.; *Napló*, 1925. január 11.)

Csuka 1995, 189–190.; Mészáros 1981, 171.

A vezetőkkel egy időben Varga Jánost, a Batinai járás magyarpárti jelöltjét is letartóztatták. Varga János batinai kiszagda magyar kötelességből

vállalta el a Batinai járás jelöltségét. Több ízben megfenyegették, hogy kellemetlenségei lesznek, ha nem lép vissza, végül is a rendőrség házkutatást tartott nála, és egy betiltott Radics-párti röpiratot találtak az egyik szekrényében. Varga hiába hivatkozott arra, hogy nem tud horvátul, a csendőrök letartóztatták őt.

Csuka 1995, 192.

1925. január 6.

A jugoszláv belügyminisztérium által a sajtónak adott nyilatkozat szerint Radičnál elfogatásakor egy közte és Magyarország között létrejött szerződést találtak. Az újságok ennek kapcsán a „legilletékesebb forrásra” hivatkozva azt írták, hogy a horvát parasztpárti vezér birtokában volt és a hatóságok által lefoglalt 1923. évi szerződés szerint Radič Horvátországnak Jugoszláviától való elszakítására nyújtott támogatás ellenében területi engedményeket ígért Magyarországnak.

Hory 1987, 179.

1925. január 13.

A szabadkai törvényszék vádtaácsa ejtette a Magyar Párt elleni vádakot, és szabadlábra helyezte a letartóztatottakat. Az eljárást azonban az államvédelmi törvény alapján folytatták ellenük, és csupán 1925 áprilisában fejezték be, amikor Sántha György és társai ellen indított bűnügyi vizsgálatot azzal az indoklással szüntették meg, hogy nem merült fel bizonyíték bűnösségük mellett. Dr. Békeffy György, a Magyar Párt titkára és Dózsay István, a Magyar Párt irodai alkalmazottja megjelentek a rendőrségen, és a lefoglalt iratok, elsősorban a választói névjegyzékek visszaadását kérték. Nagy volt a meglepetésük, amikor megcsonkítva kapták vissza a névjegyzékeket, mert azokból egész oldalak hiányoztak.

Csuka 1995, 192.

1925. január 14.

Délelőtt fél tízkor a szabadkai Magyar Párt dr. Békeffy György, dr. Vécsei István, dr. Székely Zoltán, dr. Veréb Gyula és dr. Rabstein Mátyas összetételű küldöttsége a választási tanácsnál benyújtotta jelölő listáját.

Csuka 1995, 192–193.

A magyar párti ajánlólistákat a szabadkai, a zombori és a nagybecskereki törvényszék elfogadta.

Csuka 1995, 195.

Néhány nappal később Milutinovics András palicsi rendőrbiztos negyven ludasi gazdát tartóztatott, beszállította őket a szabadkai rendőrségre, majd egy nap után szabadon engedte őket.

Csuka 1995, 193.

1925. január 15.

Belgrádban magyar küldöttség a két ország közötti vasútforgalom és az áruszállítás egyszerűsítésének kérdéséről tárgyalt. A magyar szakemberek a Fiume felé történő szállítás megkönnyítését kérték a jugoszláv partnertől.

Vinaver 1971, 284.

1925. január 17.

A *Hírlap* a belgrádi minisztertanácsi ülésről tudósított, melyen a kisebbségek választás előtti megartatásáról volt szó.

Csuka 1995, 194.

A Magyar Párt Mit akar a Magyar Párt? címmel 17 pontos röpiratot bocsátott ki, amelyet a *Hírlap* is közölt. (*A röpirat szövegét közli Csuka János könyvében. – M. F.*) Egy távolabbi történetírás majd megállapítja, hogy mennyire halálra volt ítélve a Magyar Párt minden becsületes törekvése...

Csuka 1995, 198–200.

Bácskossuthfalván a munkásság ellenséges magatartása miatt meg sem alakulhatott a Magyar Párt, és szervezkedése a választás előtti utolsó órákban is igen szűk körű volt.

Csuka 1995, 201.

1925. január 29.

A *Hírlap* a baranyai választások előtti helyzetről tudósít: „A Magyar Párt Baranyába eljuttatott röpiratait és röpcéduláit a csendőrség házról házra járva elkobozza, hogy milyen törvényes alapon, azt talán még a hatóságok sem tudnák megmagyarázni.”

Csuka 1995, 201.

A *Hírlap* heteken át közölte a Magyar Párt felhívását. (A felhívás szövegét közli a könyvében Csuka János is.)

Csuka 1995, 202.

1925. január 31.

A *Hírlap* arról tudósít, hogy a baranyai Batina községben a Magyar Párt zombori kiküldötteit, dr. Palásthy Ödönt és Wámoscher Ervint – akik Varga János házában szálltak meg – az éjszaka folyamán súlyosan bántalmazták. (A tudósítás szövegét közli könyvében Csuka János is.)

Csuka 1995, 202.

A választások előtt a legsúlyosabb terrorcselekmény Szivácon történt, ahol dr. Krafft István németpárti képviselőt egy szerb nacionalista csoport megtámadta és olyan súlyosan bántalmazta, hogy néhány napig életveszélyes volt az állapota. A német párt Jankovics Iván novisziváci jegyzőt vádolta a támadás előkészítésével és Olshausen belgrádi német követ [...] felkereste Nincsic külügyminisztert. [...] Jankovics jegyzőt felfüggesztették állásából, és a *Deutsches Volksblatt*, a Német Párt lapja, nyomatékosan figyelmeztetett arra, hogy megtorol minden olyan atrocitást, amely a német kisebbséget éri.

Csuka 1995, 203.

Szabadkán az elbocsátott magyar vasutasokat a városháza nagytermében gyűlésre hívták, ahol Matkovics Béla csantavéri jegyző közölte velük, ha a radikális pártra adják le szavazataikat, akkor visszakapják a nyugdíjukat. [A] *Hírlap* tudósításban számolt be az eseményről és közölte Gálffy György, a magyar-radikális párt elnökének választási beszédét.

Csuka 1995, 203–204.

A *Bácsmegeyi Napló*, mely most már teljesen a radikális párt szolgálatában állott, szinte minden nap közölt olyan nyilatkozatokat, amelyekben magyar emberek kijelentették, hogy tudtuk és akarattuk nélkül jelölték őket a Magyar Párt urnáinak öréül.

Csuka 1995, 204.

1925. január

Hory András visszaemlékezéséből: „A német követ felháborodva közölte velem, hogy a német kisebbség két vezető egyéniségét a választási harc hevében a szerbek tetteleg bántalmazták. A követ emiatt a külügyminiszternél élesen tiltakozott. [...] A magyar kisebbség életéről nagyon kevés hír jutott el hozzám. Az ottani magyarság vezetőit nem ismertem, és semmi kapcsolatban nem álltam velük. Nem keresték velem az érintkezést, én pedig – különösen az első időkben – nehezen látogathattam volna el a Délvidékre, ahol semmi összeköttetéssel sem rendelkeztem. A Dísz téren azt a felfogást vallották, hogy helyesebb, ha a belgrádi követ nem érintkezik a jugoszláviai magyarok vezetőivel, akiknek egyébként más úton lehetőségük volt arra, hogy panaszait és kéréseit eljuttassák Budapestre. Jelentételem e tekintetben nagyon hiányos volt. Ezt annál inkább fájlaltam, mert német kollégám a bánáti és bácskai svábokkal rendszeres összeköttetést tartott fenn, és a német ajkú kisebbség életét pontosan ismerte.”

Hory 1987, 182., 184.

1925. február 3.

A mai keltezéssel Tóth Sándor, a bácskossuthfalvai „államalkotó párt” elnöke „Magyar munkásaim!” megszólítással levelet intézett az olvasókhoz. A levelet a *Bácsmegeyi Napló* közölte.

Csuka 1995, 204–205.

1925. február 6.

„Csak azért sem” címmel közölt cikket a *Hírlap* a zombori kerület magyarságát ért atrocitásokról. [...] A *Hírlap*ot emiatt Obradovics Dragutin szabadkai rendőr főkapitány – aki már akkor is jeleskedett, amikor dr. Sántha Györgyöt és a Magyar Párt többi vezetőjét és a *Hírlap* szerkesztőit letartóztatták – elkobozta. Malagurszki Albe szabadkai polgármester betiltotta a *Hírlap* utcai árusítását.

Csuka 1995, 205–206.

1925. február 7.

A *Hírlap* arról tudósít, hogy halálfejes röplappal fenyegették meg azokat, akik a Magyar Pártra szavaznak. A röplapokat a *Bácsmegeyi Napló* példányaiban is elhelyezték. Bácsstopolyán a rendőrökkel becitáltatták a község házára Holló Máté, Tomik Károly, Tölgyessi Péter köztisztviselő álló magyar polgárokat, akik elvállalták a Magyar Párt ornaörségének tisztségét. A község házában Csanády József ideiglenesen alkalmazott tisztviselő megfenyegette őket, mire mind a hárman lemondtak a rájuk bízott feladatról.

Csuka 1995, 206.

Bácskossuthfalván Tomovics Mirkó jegyző a választás napján azzal fenyegetőzött, hogy szörnyű bosszút áll, ha ezer szavazatot nem kap a Radikális Párt. A Magyar Párt mindössze 75 szavazatot kapott. [...] Baranyában egy ál-*Hírlap*ot nyomtattak, amelyben a Magyar Párt vezetősége bejelentette, hogy az utolsó pillanatban megegyezést kötött a kormánnyal, a jelöléseit visszavonta és a magyarságot éppen ezért felszólította, hogy a

radikális pártra adja le a voksát. (*A Hírlap* cífolatát könyvében közli Csuka János.)

Csuka 1995, 207–208.

Csantavéren a községi jegyző a Magyar Párt elnökét, Rajmund Albert kispapját, a választás előtti napon letartóztatta és a párt bizalmi férfait, Molnár Mihályt, Veréb Antalt a szavazóhelyek előtt felsorakoztatott dobrovoljacokkal eltávolította.

Csuka 1995, 213.

Kovács Pétert, a Magyar Párt adorjáni bizalmi emberét a választás reggelén letartóztatták.

Csuka 1995, 213.

Nagy Ádám Jánost, a kanizsai Magyar Párt elnökét vasárnap reggel a templomból kijövet letartóztatták.

Csuka 1995, 214.

1925. február 8.

A választások napja.

Újvidéken mindössze 8000 magyar szerepelt a választói névjegyzéken. Ezek közül 3250 szavazott le a Magyar Pártra, majdnem 50 százalék. A szabadkai választókerületben 36 000 magyar választó volt, ezek közül a Magyar Párt listájára 4159 adharta le a szavazatát, ami 23 százalékot jelentett. Ez a párhuzam bizonyítja, hogy az erőszak mennyire kiszámított és tudatos volt. Az újvidéki kerületben tekintettel kellett lenni a német kisebbségre is, tehát nem lehetett az igazolványkényszert teljes mértékben alkalmazni.

Csuka 1995, 208.

A választási erőszakosságok eredménye a kormánypárt óriási győzelmét hozta. Az ellenzék és vele együtt a Magyar Pártot is valósággal lehengerelte. A szabadkai kerületben a következő eredmény született: Radikális Párt 16 664, Vajdasági Néppárt 1248, Német Párt 1358, Demokrata Párt 7311, Szocialista Párt 1398,

Magyar Párt 4119, Lovrekovics Párt 383, Bunyevác–Sokác Párt 2179, Földművespárt 143. [...] A szavazatok alapján a szabadkai választói kerületben dr. Radonics Jovánt, Jurics Márkót, Sztrilich Bélát, Markusev Milánt választották meg radikális párti programmal, Grol Milánt és dr. Pleszkovics Lukácsot demokrata párti programmal. Közülük csak Sztrilich Bélának és Pleszkovics Lukácsnak volt elkötelezettsége a magyarság iránt.

Csuka 1995, 210.

A választás napján a következő közleményt közölte a belügyminisztérium sajtóirodája: radikális 140, független demokrata 22, demokrata 37, dzsemijet 1, Radics-párt 67, föderalista 3, muzulmán párt 15, földművespárt 4, Petrovics Nasztáz pártja 1, Korosec-párt 20 mandátum.

Csuka 1995, 211.

Baranyában röplapokat terjesztettek a következő szöveggel: „Magyar testvéreink! Önálló magyar képviselő jelölésétől elállottunk, mivel teljes megnyugvást és biztosítékot találtunk a Nemzeti Radikális Párt programjában. Ez okból felkérünk benneteket, hogy szavazatokat a választásnál erre adjátok, mert ez nyújt biztosítékot arra, hogy reményünk teljesül és mindenkor háborítatlanul és nyugodtan alhatunk, zavartalanul dolgozhatunk magunk, családjaink és államunk boldogulásáért. Ez okból egy magyar sem mulaszthatja el, hogy a február 8-iki választásnál megjelenjen, leszavazzon az által, hogy gumigolyóját a hatodik (6) számú urnába helyezi el és ez által bebizonyítsa, hogy lojális és kötelességtudó honpolgár. A magyarok nevében: dr. Deák Leó, dr. Palásthy Ede, Varga János, Vámoscher Ernő.”

Csuka 1995, 211–212.

A Magyar Párt a Vajdaság területén összesen 11 059 szavazatot (4,5%-ot) szerzett. S ezzel képviselői mandátum nélkül maradt. Az újni-

déki körzetben 1985, a zomboriban 2251, a szabadkaiban 4119, a nagybecskereki körzetben pedig 2704 szavazatot kapott. (Hivatkozások: *Bácsmezei Napló*, 1925. február 10.; *Hírlap*, 1925. február 21., 24. és 25.)

Mészáros 1981, 172.

Mint az előre látható volt, a választások Pašić Radikális Pártjának győzelmével végződtek, ami 147 mandátumot jelentett a részükre. Ezzel szemben Davidović Demokrata Pártja csupán 37 körületben győzött. A Magyar Párt jelöltjei mind kibuktak. A választás legjelentősebb eredménye – a kormánypárt győzelmén kívül – a Horvát Parasztpárt sikere volt, amely az ellene kifejtett terror ellenére 69 mandátumot szerzett magának. (Pritz Pál 90. számú jegyzete a kötet 452. oldalán.)

Hory 1987, 188.

1925. február 10.

Két nappal a választások után háromszáz szabadkai rokkant, magyarok és bunyevácok, hivatalos értesítést kaptak, amely szerint megvonták tőlük a rokkant illetményt azzal az indoklással, hogy rokkantságuk nincs eléggé bizonyítva.

Csuka 1995, 212.

A *Bácsmezei Napló* A magyarság gyásza címmel három egymást követő napon cikksorozatot közölt. Hangoztatta: a Magyar Párt végzetes hibákat követett el a jelöltek kiválasztásánál...

Csuka 1995, 220–221.

1925. február 18.

A *Bácsmezei Napló* mai számában a belgrádi kormányköröknek feltette a kérdést: vajon mit kap a délvidéki magyarság azért cserébe, hogy a 65 000 választásra jogosult személy közül csak 11 059-en szavaztak a Magyar Pártra, a többi a szerb polgári pártokra adta le a voksát.

Mészáros 1981, 173.

1925. február 22.

A választáson történt meglepően gyenge szereplés elemzése végett összehívták a Magyar Párt vezetését. A megbeszélésre azonban nem került sor. Ennek ellenére is általános volt a meggyőződés, hogy a pártnak továbbra is egyedül kell a politikáját kialakítani és a lehetőségekhez képest megvalósítani.

Mészáros 1981, 173.

1925. március 1.

A *Hírlap* első oldalas tudósításban számolt be: Tűszokat szednek Bajmokon.

Csuka 1995, 217.

1925. március 5.

A *Hírlap* ismételten visszatért a bajmoki tűszzedés kérdésére. „Csudics Milán bajmoki jegyző 46 bajmoki polgárt törvényen kívüli állapotba helyezett azzal, hogy tűszoknak jelölte ki őket és megtiltotta nekik, hogy elhagyják a községet.”

Csuka 1995, 218.

1925. március 8.

A *Hírlap* vezércikkében egy falusi magyar földművesnek a levelét közölte. (A levelet közli könyvében Csuka János.)

Csuka 1995, 234–235.

1925. március 10.

A *Hírlap* közölte a bajmoki tűszok névsorát, akiket Patarcsics Gábor bajmoki bíró is tűszoknak minősített. (Idézi Csuka János is a könyvében.)

Csuka 1995, 218.

Baranyában a választások után valóságos adóstáriumot kezdtek. A hercegcsöllösi Tóth Márton, a Magyar Párt helyi szervezőjét anyagilag tönkretették.

Csuka 1995, 219.

A teljes vereség, amely a Magyar Pártot érte, lehetetlenné tette, hogy a magyarság a politikai képviselő útján bármilyen előnyökhöz jusson.

Csuka 1995, 220.

1925. március 14.

A *Bácsmegyei Napló* részletesen beszámolt a belgrádi parlamenti ülésről. [...] Setyerov Szlavkó demokrata képviselő felszólalásában elmondta: a Vajdaság mindig a kormánypárti képviselők erőtartaléka volt azoknak a módszereknek a jóvoltából, amelyeket a kormány alkalmaz. A hatósági befolyásoláson kívül mindenféle szervezetek terrorja is nagy szerepet játszott abban, hogy a kormány többséget tudott szerezni a Vajdaságban. (A tudósítás szövegét közli a könyvében Csuka János is.)

Csuka 1995, 215–217.

1925. március 15.

Dr. P. jelzéssel Újvidéken a német nyomda és kiadó Rt. kiadásában megjelent Az agrárreform következményei az SHS államban című tanulmányról számolt be a Lugoson megjelenő *Magyar Kisebbség* című nemzetpolitikai szemle. A meggondolatlanul végrehajtott agrárreform sok milliárd dináros veszteségeinek részletes bemutatása mellett a cikk írója kitért a kisebbségek életének az ellehetetlenülésére is, melynek következtében a kivándorlás is katasztrofális mértékben megnövekedett. 1923-ban Észak- és Dél-Szerbiában 582, a Vajdaságban 3970, Montenegróban 225, Horvátországban és Szlavóniában 2538, Dalmáciában 1165, Szlovéniában 779 és Bosznia-Hercegovinában 111 ember, összesen tehát 9370 ember vett vándorbotot a kezébe. Ebből a Vajdaság 42%-kal szolgálta a legnagyobb kivándorlási arányt, ahol a 3970 kivándorlóból 2094 német, 1144 magyar, 129 román – összesen 3367 (84%) – ember volt, míg a fennmaradt 603 kivándorló megoszlik a szerbek, a bunyevácok és a szlovákok között. [...] Az előttünk fekvő anyagból világosan kitűnik, hogy Jugoszláviában

az agrárreform korántsem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.

Magyar Kisebbség, 1925. március 15. 225–226.

1925. március 15. (?)

Egy héttel a választások után Pribicevics Szvetozár betiltotta a német és a magyar gimnáziumokat. Erről a *Hírlap* tudósított elsőként. Két nappal később ismét írt az esetről. Végül Gyorgyevics Dragoszláv szabadkai főispán kezdeményezésre a szabadkai magyar radikálisok küldöttsége elérte Belgrádban, hogy a magyar középiskolákat nem számolták fel.

Csuka 1995, 221–222.

Ezzel közel egy időben a *Hírlap* foglalkozott azzal a belgrádi ötlettel is, hogy a vajdasági magyar föld nélküli parasztokat Koszovopoljen és Ovcepolgen kell földhöz juttatni.

Csuka 1995, 223.

Lukinics Edo, Pribicevics-párti igazságügy-miniszter közvetlenül a választások után feloldotta a Thurn és Taxis hercegek horvátországi birtokainak zárlatát, pedig ezeket a birtokokat azzal az indoklással, hogy a Thurn-Taxisok német állampolgárok, a hadikárpótlás javára foglalták le. Lukinics [...] 25 millió dinár kártérítés ellenében visszaadta a hercegeknek birtokaikat, amelyeket rögtön megvásárolt egy konzorcium, amelynek a jogtanácsosa azelőtt Lukinics Edo volt.

Csuka 1995, 226.

1925. március 17.

A belgrádi parlament elhatározta, hogy megsemmisít 61 horvát mandátumot.

Csuka 1995, 228.

Grol Milán a Magyar Párt vereségének okairól nyilatkozott ezekben a napokban a *Bácsmegyei Naplónak*. (A nyilatkozat teljes szövegét közli a könyvében Csuka János.)

Csuka 1995, 229.

A *Hírlap*nak új szerep jutott. A Magyar Pártot a választási vereség alapjaiban rendítette meg. A Magyar Párt a jugoszláviai magyarság érdekeinek képviselője volt, és éles határvonalat vont a törzsköcs délvidéki magyarság és az ide menekült emigráns magyarság között. A Magyar Párt álláspontja ebben a kérdésben teljesen tiszta és világos volt: az, aki a magyarságból kiszakadt az igazi hazában, az, aki az anyaországban olyasvalamit követett el, amiért menekülnie kellett, a Magyar Párt megítélése szerint csak azzal nyerhette volna el a magyarsághoz való tartozandóságának jogát, hogy a magyarságért dolgozik. A Magyar Párt ebben a kérdésben nem volt elfogult és nem volt szűkkeblű, úgy a *Hírlap*nál, mint a Délbácskánál, amely bizonyos vonatkozásokban még a kimondott magyar párti *Hírlap*nál is intranzigensebb és jobboldalibb volt, dolgoztak emigráns magyar újságírók. Ezeknél azonban az emigráció már önmagában véve megbocsátást nyert, mert vállalták azt a kockázatot és azt az üldöztetést, amelyben magyar újságírói munkájuk miatt részük lett. Természetesen ez a vélekedés nem nyert hivatalosan kifejezést, azonban sok magyar párti vezető ember, köztük Törley Bálint is, de leginkább dr. Csettle János és dr. Király Károly minden alkalommal hangsúlyozták, hogy az emigránsoknak nem lehet beleszólásuk a délvidéki magyarság ügyeibe, és az emigránsok tanácsaival már csak azért sem törődött a Magyar Párt, mert ezeknek a tanácsoknak megbízhatósága, önzetlensége legalább is kétséges, hiszen az emigránsok csak úgy tartózkodhattak a Vajdaságban, hogy a belgrádi kormány szívesen látott vendégei voltak.

Csuka 1995, 231.

A kolozsvári *Keleti Újság* a *Bácsmegyei Napló* tudósításai alapján vezércikkben foglalkozott a Jugoszláviai Magyar Párt kudarcával, és a kudarcokért azt a vezetést tette felelőssé, amely nem tud demokratikusan gondolkodni, és így egy demokráciában nem tud eredményeket elérni.

Csuka 1995, 232.

1925. március vége

Először ült össze a Magyar Párt elnöki tanácsa, ám erről az ülésről csak egy szűkszavú kommuniké számolt be, amely szerint a Magyar Párt tovább folytatja a vajdasági magyar tömegek szervezését és megmarad eddig követett politikai iránya mellett. A valóságban az történt, hogy magában a Magyar Pártban éppen a választási sikertelenség miatt belső ellentétek keletkeztek. A bánátiak szerint a kudarcok egyik oka az volt, hogy dr. Csettle és dr. Király jelölése nem volt taktikailag helyes, a bácskaiak pedig azzal érveltek, hogy a zsidó dr. Gráber topolyai jelöltetése még súlyosabb taktikai hiba volt.

Csuka 1995, 232.

A majdnem hét esztendei kisebbségi sors már megteremtette a magyar kisebbségi öntudatot, és ez a kisebbségi öntudat a legerőteljesebben a magyar nép legértékesebb rétegében, a kisgazdák és kisiparosok között jelentkezett.

Csuka 1995, 233.

A legnehezebb feladata a *Hírlap*nak és a Magyar Pártnak is az volt, hogy tisztázza a jugoszláviai magyarságot az alól a vád alól, hogy érintkezésben áll az Ébredő Magyarokkal és az irredentának nevezett budapesti egyesületekkel. [...] A szláv sajtó igen részletes budapesti tudósításokat közölt minden kellemetlen ügyről, és a jugoszláviai magyar sajtónak az a része, amelynél volt befolyása a Magyar Pártnak szemben felvonult társaságnak, versenyzett ezen a téren a belgrádi lapokkal. A *Hírlap* így igen kényes helyzetbe került...

Csuka 1995, 236.

A bunyevácság politikai vezetésében mindig domináns szerepe volt a papságnak, és a bunyevác papság, különösen Budánovics Lajos, a bácskai apostoli adminisztrátor gyanakvással fogadott mindent, ami Belgrádból jött, mert minden felismerte a szabadkőműves hatást és az ortodox keleti egyház befolyását.

Csuka 1995, 237.

Változások következtek be a Magyar Párt életében: a legjobban támadott vezetők, dr. Csettle és dr. Gráber, ha nem is hivatalosan, de visszavonultak, és a szervezési munkában Prokopy Imrének és Strelitzky Dénesnek most már mind nagyobb szerep jutott.

Csuka 1995, 237.

1925. május 3.

Nagy Ödön többször megismételt kérésére sem engedélyezte a szabadkai rendőrség a Népkör számára a Jókai-ünnepség megrendezését. A *Hírlap* tudósítása szerint: „Dr. Nagy Ödön újságírók előtt kijelentette, hogy közbenjárt a hatóságoknál, és sajnos a hatóságok elzárkóznak a Jókai ünnepség engedélyezését illetően. Így egyelőre bizonytalan, hogy mikor lesz az ünnepség. A Népkör azon van, hogy az ünnepség magas színvonalú és méltó legyen a nagy magyar mesemondóhoz.”

Garay 2012, 17.

1925. május 10.

Felszentelték a pacséri református egyház két harangját. A 911 kilogrammos nagyharangot az egyház öntötte, a 271 kilogrammos kis harangot Gáspár Ferenc presbiter és felesége, Éri Julianna öntették.

Árvaházi Naptár 1926, 68.

1925. május 19.

A Bács megyei Napló Be akarják tiltani a magyar műkedvelő előadásokat címmel közölt tudósításában olvasható: „A vajdasági műkedvelő társaságok pótolják már évek óta az elnemtelt hivatásos magyar színházat, és most az a veszély fenyeget, hogy a magyar műkedvelő társaságok működését is lehetetlenné fogj tenni egy új kormányintézkedés. Amint ugyanis a *Bács megyei Napló* beogradi munkatársa megbízható forrásokból értesült, a belügyminisztériumban azzal a tervvel foglalkoznak, hogy rendeletileg betiltják a magyar műkedvelő társaságok működését. Az intézkedésnek bizalmas rendőri jelentések

szolgálnak alapul, amelyek a magyar műkedvelő társaságok működéséről és annak hatásáról érkeznek a belügyminisztériumba.” Az elkövetkező napokban valóban betiltották a magyar műkedvelő egyesületek – köztük a szabadkai Népkör – tevékenységét.

Garay 2012, 17.

1925. május 21.

A szabadkai Népkör működésének betiltásáról írt a *Hírlap*: „Csapást indítottak a vajdasági magyarságra. A lapok csak annyit tudtak, hogy a feljelentők magyarok, és hogy a feljelentés alapján a szabadkai Népkör ellen is hamis vádakot koholtak. Pedig a szabadkai Népkör nem politizált, semmi köze sem volt egyik politikai párthoz sem, dacára, hogy tagjai sorában a legkülönbözőbb pártállású emberek foglaltak helyet, de mégis útban volt, mert régi tradíciók fűződtek hozzá, régi szeretet és régi népszerűség vette körül. Sőt akadtak olyanok is, akik egy újonnan alakítandó kispolgári, gazda- és iparos kör tervével foglalkoztak. És úgy érezték, hogy ennek a tervnek a megvalósítása elé elsősorban az gördített akadályt, hogy a Népkör élt, létezett és szerény eszközökkel bár, de dolgozott.”

Garay 2012, 18.

1925. június 15.

Egy országos nagygyűlés összehívása komoly akadályokba ütközött, ezért nagy jelentősége volt a június 15-ére összehívott szabadkai magyar párti évi közgyűlésnek. A közgyűlést Szabadka egyik legnagyobb termében, a Lifka moziban tartották, és azon dr. Vécsei Samu, a szabadkai Magyar Párt alelnöke elnökölt. Az előadó dr. Nagy Ödön volt, aki kifejtette, hogy a vereséget a választáskor azért szenvedte, mert felelőtlen elemek terrorjával kellett megküzdenie, a helyi magyar sajtó egyik jelentős orgánuma szembe fordult vele, az anyagi erők is hiányoztak, és a mesterségesen szított világnézeti különbségek, valamint a jog- és törvényellenes hatósági in-

tézkedések megakadályozták, hogy a magyar választók szabadon fejthessék ki akaratukat. (Beszámolójának részletét közli a könyvében Csuka János is.)

Csuka 1995, 241–242.

1925. június

Kétesztendei huzavona után a belügyminiszter elutasította Szántó Róbert evangélikus lelkész, a *Hírlap* volt főszerkesztőjének kérvényét. Szántó Róbert 1923 végén akciót kezdett egy olyan társulat létesítésére, amely a Délvidéken a magyar irodalmi törekvéseket előmozdíthatná. Terveinek megnyerte a délvidéki magyar tollforgatókat, és úgy tűnt, biztosítottak azok az anyagi eszközök is, amelyek lehetővé tennék a Délvidéken a magyar könyv népszerűsítését, egy könyvkiadó vállalat létesítését, amely magyar folyóiratot is megjelentetne. Szántó – szándéka szerint – a Vajdasági Magyar Írók Társulata nevet adta volna a szervezetnek.

Csuka 1995, 243–244.

1925. július 5.

A *Hírlap* tudósítása szerint a hajdújárású kisbér-
lőkkel közlik, hogy földjüket a természettel át kell adniuk a szerb telepeseknek.

Csuka 1995, 238.

1925. július 8.

A *Vreme* részletesen ismerteti a Magyarországról Jugoszláviába telepített szerb földműves családok kálváriáját, akik végül a Vajdaságban kértek letelepedést. 3800 személy elhelyezésével 8000 hold föld került volna szerb kezekbe a nemzetiségek lakta vidéken. A *Hírlap* reagált a *Vreme* írására.

Csuka 1995, 238–239.

1925. július 11.

A *Hírlap* tudósítása szerint „Hét évi adót nyolc nap alatt [kell] befizetniük a velükibecskeréknek”.

Csuka 1995, 240.

1925. július 12.

A *Hírlap* közölte a belügyminiszteri rendeletet, mellyel megtiltották, hogy a szerb, horvát, szlovén államnyelven kívül más feliratú filmet bemutassanak.

Csuka 1995, 240.

1925. július 21.

Megjelent a Független Szakszervezet magyar nyelvű lapja, a *Szervezett Munkás* első száma. A kinyomtatott 2500-ból 1300-at a magyar földmunkások között szórtak szét. (Irodalom: Bori Imre: *A Szervezett Munkás* irodalompolitikája. In *Újvidéki Bölcsészettudományi Egyetem Évkönyve*. 1966. 335–342.)

Mészáros 1981, 134–135.

1925. július 30.

A Kanizsán 1923 májusa óta megjelenő és az utóbbi időben megjelenési nehézségekkel küzdő *Vajdasági Kultúra* című keresztény társadalmi és irodalmi folyóirat kiadóhivatala a következő felhívással fordult az előfizetőkhez: „[...] amennyiben a hátralékos összegek augusztus hónap folyamán nem folynának be, kénytelenek lennénk a lap további megjelenését beszüntetni, mert több áldozatot még ily nemes cél érdekében sem hozhat a kiadóhivatal. A legközelebbi szám augusztus 30-án jelennék meg.” Úgy tűnik azonban, a felhívás eredménytelennek bizonyult, mert a *Vajdasági Kultúrának* ez volt az utolsó száma (1925. július).

1925. szeptember 20.

Tiszavidék című hetilapban megjelent Kalmár Dávid helybéli tanító himnusza:

Hymnusz a királyhoz
a szerb–horvát megegyezés alkalmából

*Üdv neked Felséges Királyunk,
Ki honod sorsát bölcsen intézed,*

*Jóságos szíved óhajta:
Néped legyen boldog, elégedett.*

*E hon minden büséges polgára
Egyenlő – bölcs király – előtted,
Igazságot osztva egyaránt,
Hódolattal magasztalunk Téged.*

*Alattvalóid szeretettel
Borulnak trónod zsámolyához,
Hő imát rebegve Érted
A Világok Királyához.*

*A történelem lapjai
Megőrzik dicső neved,
Sándor, „az igazságos”,
Majdan a nép így emleget.*

(Stari Bečej, 1925)

1925. november 1.

Az egyházi intézmények jogrendi biztonságának labilis volta arra kényszerítette az apostoli adminisztratúrákat, hogy bizonyos autonómiával újraszervezzék a katolikus egyházközösségeket, melyeket az agrárreform is súlyosan érintett.

Salacz 1975, 109.

1925. november 2.

A jugoszláv külügyminisztériummal való érintkezésünkben sem volt változás tapasztalható. [...] A magyar–jugoszláv viszony szempontjából Ninčić magatartása volt a leglényegesebb. A szkupcsinában tartott expozéjában kijelentette, hogy a temesvári kisantant-konferencia a frankügyben várakozó álláspontra helyezkedett, be akarván várni az eljárás lefolyását és a magyar bíróság ítéletét. A magyar–jugoszláv viszony alakulására áttérve előadta, hogy Magyarországgal már addig is számos kérdésben megegyezés jött létre, és további megállapodásokra is sor fog kerülni. [...] A Ninčić által jelzett tárgyalások a tavasz folyamán tovább folytatódtak Belgrád-

ban. Áprilisban Nickl Alfréd vezetésével megindultak a gazdasági tárgyalások is, június elején pedig sikerült a gazdasági egyezményt is tető alá hozni. (Pritz Pál megjegyzése: Nickl Alfréd 1925 decemberétől egészen a rendszer bukásáig a Külügyminisztérium gazdaságpolitikai osztályának vezetője. Jegyzetek, 456.)

Hory 1987, 212.

1925. november 30.

Krafft István német párti képviselő a belgrádi parlamentben felszólalt az 1926–1927. évi költségvetés ügyében. Felszólalásában bírálta a kormány pénzügyi politikáját, és kifogásolta a Vajdaságra kirótt adóterhek diszkriminatív jellegét. Kobaszica radikális képviselő közbeszólt: „Miért szervezkednek faji alapon?” Krafft válasza: „A nemzetiségeknek faji alapon kellett szervezkedniük, mert a kormány nem adta meg nekik azokat a jogokat, amelyeket az ország más állampolgárai élveznek, mert a kormány sem kulturális, sem politikai tekintetben nem tekintette őket egyenrangú állampolgároknak. (A parlamenti felszólalás szövegét közli a könyvében Csuka János.) Pár nappal később Neuner Vilmos németpárti képviselő interpellált a bánási községek képtelen adóügyei miatt. Elmondta, hogy Német-Cernyán 765, Csöszteleken 2060 százalék a községi pótdadó, amit kizárólag a német őslakosság fizet, mert a szerb telepések semmiféle közteherhez nem kívánnak hozzájárulni. A községek területének átlag csak tizenöt százaléka az őslakosságé, mert Német-Cernya 17 000 holdjából 2900, Csösztelek 11 051 holdjából 1680 a németeké, a többi a Csekonics uradalomhoz tartozott, amelyet szétosztottak a dobrovoljacok között.

Csuka 1995, 244–246.

A Népkör 1926-ra, alapítójának, a nemrég Magyarországon elhunyt dr. Mukits Simon volt magyar függetlenségi párti országgyűlési képviselőnek emlékezetére emlékkünnepélyt akartak

rendezni. Ezt indoklás nélkül megtiltották. Ekoriban belügyminiszteri rendelettel betiltották az összes szabadkai magyar műkedvelő társulat működését.

Csuka 1995, 247.

A magyar középosztály helyzete általában súlyos volt, de különösen nehéz volt a magyar ügyvédeké, akiket két osztályba soroltak. Azokat az ügyvédeket, akiket megbízhatatlannak tartottak, esetleg nem ismerték eléggé a szerb nyelvet „b osztályúnak” nyilvánították. Ezek helyzete szinte teljesen ellehetetlenedett. [...] Akadt olyan magyar ügyvéd is, aki valamelyik szláv párthoz csatlakozott és ennek munkájában hangoskodott, a magyar ügyvédi karnak legnagyobb része azonban magyar párti volt, és ennek következtében lassan elszegényedett. Az orvosoknál kisebb mértékben, de ugyanez volt a helyzet.

Csuka 1995, 249.

A szabadkai Népkör a Rokkantsegélyező Alap felkérésére a jótékonyági est keretében színre vitte Louis Verneuil *Masa pénzt keres* című vígjátékát. Az előadás után megtört a jég, feloldották a tilalmat, és a Népkör megkapta a további működéséhez az engedélyt.

Garay 2012, 20.

A Népkör célja az volt, hogy a magyarság műveltségi szintjét emelje, hiszen az egész ország érdeke is az volt, hogy a kultúra erősödjék, izmosodjék. A kultúra fejlődésében Vajdaságnak nagy szerepe volt, hiszen az 1918-at megelőző évtizedekben a szerb irodalom bölcsője is a Vajdaságban ringott, a szerb irodalom nagyjai közül többen a Vajdaságban éltek és dolgoztak. Az újvidéki Szerb Nemzeti Színház művészei között is sok vajdasági volt. Másrészt bizonyított tény volt, hogy a Vajdaságban élő magyarságnak és a német kisebbségnek a kulturális értékei az egész ország kulturális értékeit növelik. A szerbek között ezt sokan meg is értették, sőt tudták, hogy ha a vaj-

dasági magyarság és németiség kultúrája fejlődik, intézményei megerősödnek, akkor az az egész ország javára, boldogulására válik.

Garay 2012, 21.

1925. december 18.

A nagyhatalmak tájékoztatták gróf Bethlen István miniszterelnököt, hogy megvizsgálják az ország katonai ellenőrzésének a megszüntetését. A nagyköveti értekezlet ennek időpontját 1927. március 31-ére tűzte ki. A kisantant országok hevesen tiltakoztak a határozat ellen.

Vinaver 1971, 341.

1925. december 19.

Az MTI jelentette, hogy Amszterdamban a helyi rendőrség letartóztatott három magyar állampolgárt, akiknél tízmillió hamis frankot találtak. A frankhamisítási botrány igazi súlyát az adta meg, hogy kiderült, a hamisítványok a budapesti állami pénznyomdából kerültek ki. Windischgrätz Lajos herceget és Nádasy Lajos országos főkapitányt néhány hónappal később, 1926. május 26-án, négy-négyévi fegyházra ítélték. Az esemény újra elmérgesítette a Kisantant államok és Magyarország közötti viszonyt.

Vinaver 1971, 293.

1925

Az Árvaház fennállásának harmadik éve a megerősödés esztendeje volt – írja éves jelentésében Ágoston Sándor. – Megerősödtünk abban a meggyőződésünkben, hogy ez az árvaház Isten áldása. Áldás azokra az elhagyott gyermekekre nézve, akik benne otthont, szerető bánásmódot és jó nevelést nyernek. Áldás egyházmegyénkre nézve, mely benne megtalálta azt az ügyet, mely közösen érdekli és egymással összeköti a baranyai, bácskai, bánáti és szlavóniai reformátusokat – magyarokat, németeket és horvátokat, s bekapcsolja valamennyit az önkéntes keresztyéni szeretetmunka áramkörébe. Megerősödtünk az egyházközségek presbitériumainak és egész

közösségének bizalmában és szeretetében. Az egész egyházmegyével levelezésben állunk, s ezek a levelek, egészen egyszerű embereknek az írásai épp úgy, mint a presbitériumnak múlt őszi felhívásunkra adott értékes határozatai az árvaház iránti lelkesedéssel és szeretettel vannak tele. Megerősödtünk végül az anyagiakban is. Múlt évi számadásunk 15 942 dinár deficittel zárult, ez év végén pedig 44 138 dinár készpénz, 13 089 dinár élelmiszer, s így összesen 57 227 dinár maradványunk van. [...] Az egyes egyházközségek saját pénztárukból megszavaztak és befizettek 11 593 dinárt, gyűjtés útján befolyt 116 270 dinár, egyesek beküldtek 27 644 dinárt, a természetbeni adományok értéke 36 962 dinár. A szeretetadományok összege 192 473 dinár. [...] Az árvaházi létszám az elmúlt évben átlag 24 volt. Az árvák között mindig több volt a fiú, mint a lány. A 12 éves korhatár átlépése után az árvaházból eltávoztak hatan, 3 fiú és 3 leány. Mind ipari pályára léptek. Egy fiú, kit testi hibája miatt senki sem fogadott el tanoncnak, Feketicsen tanulja a szabóságot, s az árvaházban, míg fel nem szabadul, ellátást kap. Az intézet belső vezetője Varga Lujza református tanítónő, aki a gyerekeket nagy szeretettel és pedagógiai tapintattal neveli, velük naponként házi áhítatot tart, leckéiket kikérdezi, s az egész háztartást irányítja, a házi pénztárt kezeli, melyről az igazgatósnak havonként elszámol. Fizetése nincs, az intézetben ellátást kap. Fizetése alkalmazott rendszerint kettő van. (Ágoston Sándor igazgató lelkész)

Árvaházi Naptár 1926, 20–21.

Egy árva napi ellátása 16 dinár 40 parába kerül. Aki ezt az összeget beküldi, egy árva gyermeket vendégelt meg. (Hirdetés)

Árvaházi Naptár 1926, 33.

Az SHS királysági református egyházmegye tiszti címtára – Főesperes Klepp Péter torzσαι lelkész. Főgondnok dr. Kurcz Henrik ügyvéd, Kúla. Alesperesek: Baranyában Szalay Antal kopácsi lelkész, Bácskában Glückner Károly újsziváci lelkész, Bánátban Fekete Gyula nagykikindai lelkész, Horvát-Szlavónországban Stadler Géza magyarrétfalusi lelkész. Lelkészi főjegyző Szalay Antal kopácsi lelkész. Világi főjegyző dr. Schick Károly ügyvéd, Kúla. Lelkészi aljegyző D. Dévay Lajos ómoravicai lelkész. Világi aljegyző Csath Nándor bankigazgató, Nagybecskerek. Egyházmegyei közpénztáros Háda Sándor pirosi lelkész. Gyám- és Cseh E.-alapok pénztárnoka Kontra János csúzai lelkész. Árvaházi igazgató Ágoston Sándor feketehegyi lelkész. A levéltárosi állás üresedésben. Egyházmegyei ügyész dr. Hettescheimer Imre ügyvéd, Zombor. Egyházmegyei belmissziói lelkész: Benkő Viktor zombori lelkész. Egyházmegyei ítélőbíró Weimann Péter újverbászi lelkész. Egyházmegyei számvevő Fábíán Zoltán vörösmarti lelkész. Tanácsbírói kar – lelkésziek: Kontra János csúzai lelkész, Keck Zsigmond cservenkai lelkész, Ágoston Sándor feketehegyi lelkész, Fekete Gyula nagykikindai lelkész, Szalay Antal kopácsi lelkész, Stadler Géza magyarrétfalusi lelkész, Gachal János debeljácsai lelkész. Tanácsbírói kar – világiak: Lukácsi István ny. törvényszéki bíró (Zombor), Stock Károly főgimnáziumi tanár (Új-Verbász), dr. Stolcz Ferenc ügyvéd (Kúla), Floy Jenő kereskedő (Szabadka), dr. Schick Károly ügyvéd (Kúla), Törley Bálint földbirtokos (Zobnatica), Csiszik Nagy Samu bankigazgató (Szabadka).

Árvaházi Naptár 1926, 90–91.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry, no matter how small, should be recorded to ensure the integrity of the financial data. This includes not only sales and purchases but also expenses, income, and transfers between accounts.

The second part of the document provides a detailed breakdown of the company's revenue streams. It identifies the primary sources of income and analyzes their contribution to the overall financial performance. This section also includes a comparison of current revenue trends with historical data to identify any significant changes or patterns.

The third part of the document focuses on the company's expenses and how they are managed. It details the various categories of costs, such as salaries, rent, utilities, and marketing, and provides a clear overview of how these expenses are tracked and controlled. The goal is to ensure that the company's spending is efficient and aligned with its strategic objectives.

The fourth part of the document discusses the company's financial position and its ability to meet its obligations. It includes a summary of the company's assets and liabilities, as well as a discussion of its cash flow and liquidity. This section is crucial for understanding the company's overall financial health and its capacity to sustain its operations in the long term.

The fifth and final part of the document provides a conclusion and a forward-looking statement. It summarizes the key findings of the financial review and offers insights into the company's future prospects. This section also includes recommendations for areas where the company can improve its financial performance and achieve its long-term goals.